

tic cant gregorià al català, demostren la seva erudita versatilitat musical.

Alhora, la perfecció de la seva tècnica en l'art de l'orgue ha fet que, a més dels innumbrables concerts donats a Montserrat, hagi estat convidat a donar-los, entre altres llocs, a la catedral, a Sant Sever i a Sant Josep Oriol de Barcelona, a la catedral de Girona, als magnífics i antics orgues restaurats de Talarn i de la Sénia, a la seu de Saragossa i al Palau Reial de Madrid.

MARIA TERESA FERRER I MALLOL

Presentada per Joan Vernet i Ginés

La Secció va pensar que potser seria bo trobar una persona que fes història de les minories no jueves als Països Catalans —parlo dels sarraïns i d'altres que hi pugui haver. Aleshores, es va escollir la senyora Maria Teresa Ferrer i Mallol, que va néixer a Barcelona el 25 d'agost de 1940. Va cursar la llicenciatura de filosofia i lletres, especialitat d'història, a la Universitat de Barcelona entre 1957 i 1962, i presentà la tesina el 1963 amb la qualificació d'excel·lent per unanimitat i premi extraordinari. Al mateix temps que cursava la carrera universitària, va assistir als cursos dels estudis universitaris catalans entre 1958 i 1963 —que es feien de manera semiclandestina o clandestina, com es vulgui entendre, al pis de la Gran Via. Va assistir, concretament, als cursos d'història de Catalunya de Ferran Soldevila, als de filologia catalana del senyor Aramon, a un d'historiografia del senyor Coll i Alentorn i als de literatura catalana dels senyors Joaquim Molas i Jordi Carbonell. A més, ja a l'estatge del carrer Montcada, assistí a un curs d'edició de textos catalans medievals del senyor Aramon. Al mateix temps va seguir uns cursos de gramàtica catalana i va aconseguir el títol de professora de català en grau elemental. Va estudiar francès, àngles i italià, i el curs 1967-1968 va seguir un curs per a la formació tècnica d'arxivers i bibliotecaris a l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Realitzà estades d'uns quants mesos a Itàlia per tal d'investigar en els arxius i biblioteques de Gènova, Càller i Palerm durant el curs 1964-1965, amb beques de la Universitat de Gènova, de la regió autònoma de Sardenya i de la Diputació de Barcelona; el tema a estudiar eren les relacions catalanes amb Itàlia, el comerç, la navegació i la pirateria durant el regnat de Martí l'Humà. Durant el cinquè curs de la carrera universitària treballà, amb un ajut d'estudiant al Departament d'Estudis Medievals que estava organitzant el Consell Superior d'Investigacions Científiques.

De retorn d'Itàlia, continuà el treball de recerca des del Consell preparant la tesi i col·laborant en les tasques del centre, especialment en la revista *Anuario de Estudios Medievales* que el professor Sáez havia fundat l'any 1964 i que va ésser la primera revista del Consell a publicar articles en català des del primer número —en què va col·laborar el senyor Abadal.

Per a continuar en aquestes tasques de recerca va gaudir de beques d'iniciació a la investigació del Ministeri d'Educació, del Patronat Menéndez Pelayo, i de Formació de Personal Investigador del Ministeri d'Educació.

Presentà la tesi doctoral a la Universitat de Barcelona el 1984 amb la qualificació d'excel·lent *cum laude*, amb una tesi sobre moros i cristians, almogàvers i collerats a la frontera d'Oriola.

Al mateix temps que treballava en la recerca, va ésser ajudant de classes pràctiques a la Universitat de Barcelona des del curs 1963-1964, d'història d'Espanya a l'edat mitjana, i d'història de la Corona d'Aragó, i més endavant, encarregada de curs de la matèria «Lectura i interpretació de documents medievals» i «Metodologia i crítica textual a l'edat mitjana», fins que una nova reglamentació del Consell, l'any 1974, ho va dificultar.

Posteriorment, la seva activitat docent s'ha limitat a la participació en alguns cursos, com ara l'encàrrec de les lliçons sobre la documentació catalana per a l'estudi del comerç mediterrani en el V Corso di Alta Spezializzazione di Storia Economica Francesco Datini, que es va desenvolupar a Prato del setembre al desembre de 1972, dependent de la Universitat de Florència; o bé unes lliçons sobre arxius de protocols en el Primer Curset d'Arxivística organitzat pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya el 1982, en el Messtratge en Toponímia, organitzat pel Departament de Geografia de la Universitat de València el 1990-1991, on parlà sobre «Toponímia d'Oriola segons el repartiment».

L'organització de cursos d'arqueologia i d'història medieval a la Institució Milà i Fontanals des de 1983, en col·laboració amb l'Institut de Cultura Medieval de la Universitat de Barcelona, i l'atenció als becaris adscrits al seu projecte de recerca són ara la seva tasca docent més habitual.

Durant quatre anys, a la dècada dels setanta, va ésser arxivera de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, on els documents i el senyor Noguera van despertar el seu interès per la història del notariat

i per l'estudi dels contractes notariais. Deixà aquest càrrec després de guanyar la plaça de col·laboradora científica del Consell l'any 1972; va ésser cap del Departament d'Estudis Medievals del 1980 al 1985, directora de la Institució Milà i Fontanals des del 1985, i el 1989 passà a investigadora científica. És directora, des de 1988, de la revista *Anuario d'Estudios Medievales*, que admet totes les llengües, evidentment i el català és majoritari des de fa temps. I des de 1988 dirigeix la sèrie monogràfica *Miscel·lània de Textos Medievales*.

Pel que fa a l'activitat investigadora, ha quedat centrada en l'estudi del segle XIV a la Corona catalano-aragonesa. Inicialment, els seus treballs van versar sobre política, institucions i societat, i, concretament, sobre la ciutat de Barcelona, la política peninsular, el patrimoni reial, els orígens de la Generalitat medieval, el monacat, el notariat català, etc., temes que no ha abandonat mai del tot i que, de tant en tant, encara toca.

La projecció de la Corona catalano-aragonesa a la Mediterrània és l'altra gran àrea d'estudi en què ha investigat. S'ha interessat per les relacions amb Itàlia; dins d'aquesta línia, ha publicat molts articles sobre les relacions amb Gènova, la revolta de Sardenya, la intervenció a Sicília, la pirateria, els mercaders italians en terres catalanes... També en relació amb aquests temes, es troba la seva col·laboració en el *Diplomatari del cardenal Alborno*, cosa que li va permetre estudiar la documentació vaticana. La continuïtat dels estudis d'aquesta línia es veu assegurada per un conveni del Consell amb el CNR (Centro Nazionale per la Ricerca) d'Itàlia i, més concretament, amb l'Istituto sui Rapporti Italo-iberici, de Càller.

Les tècniques comercials i el comerç medieval català és un altre dels temes que ha conreat dins d'aquesta àrea. Cal assenyalar, com a publicació més important, el llibre fet en col·laboració amb Arcadi Garcia Sanz, *Assegurances i canvis marítims medievals a Barcelona*, que va merèixer el Premi Ferran Armengol i Tubau de 1974 i que va ser publicat per l'Institut d'Estudis Catalans l'any 1983, dins dels «Treballs de la Secció de Filosofia i Ciències Socials». La continuïtat dels treballs dins d'aquesta línia està assegurada per un conveni. Des de 1980, aproximadament, ha centrat la seva tasca investigadora en l'estudi de la política respecte a l'Islam —és el punt de vista contrari dels arabistes. Ha començat una tasca investigadora en l'estudi de la política respecte a l'Islam i molt especialment en la situació de la minoria musulmana en els regnes de la Corona catalano-aragonesa, la frontera amb l'Islam, l'organització defensiva de les terres frontereres, els captius i llur redempció. Per fer aquests treballs, ha obtingut quatre ajuts de la CAICYT i també de la Direcció General per a la

Investigació Científica i Tècnica des de 1982 fins al moment actual. Dins d'aquesta línia, ha publicat, entre 1987 i 1990, quatre llibres: *Els sarraïns de la Corona catalano-aragonesa*, *La frontera amb l'Islam en el segle XIV. Cristians i sarraïns al País Valencià*, *Les aljames sarraïnes en la governació d'Oriola* i *Organització i defensa d'un territori fronterer. La governació d'Oriola en el segle XIV*, a més de nombrosos articles. També està dirigint tesis sobre les relacions amb Granada en el segle xv, les relacions amb el nord d'Àfrica i la criminalitat entre els sarraïns de la Corona catalano-aragonesa a la baixa edat mitjana, i està preparant catàlegs de documentació sobre els sarraïns dels diferents regnes de la Corona.

Finalment, entre llibres, articles, comunicacions i ponències a congressos, capítols d'obres generals, etc., sense comptar la gran quantitat d'articles, molt sobre material inèdit, per a la *Gran enciclopèdia catalana* i altres diccionaris, ha publicat cinquanta-nou títols, la qual cosa significa més de dos títols per any durant la seva vida científica, que crec que dóna una bona productivitat.

FRANCESC FONTBONA I DE VALLESCAR

Presentat per Joan Ainaud i de Lasarte

El doctor Francesc Fontbona i de Vallescar, nascut a Barcelona el dia 20 de juliol de 1948, es doctorà en filosofia i lletres, secció d'història moderna, per la Universitat de Barcelona, l'any 1987, on s'havia llicenciat el 1970. És acadèmic numerari de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi, de Barcelona, el 1989, i acadèmic corresponent de la Reial Acadèmia de Bellas Artes de San Telmo, de Màlaga, el 1990.

El doctor Fontbona ha tingut i té una constant activitat en diferents aspectes de l'art contemporani, tractat d'una manera absolutament seriosa. En el seu discurs d'ingrés a la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi, va fer un elogi —que jo vaig qualificar d'«optimista», però l'optimisme també és un motor en les persones— sobre les virtuts del món acadèmic.

No solament des d'un punt de vista individual sinó també col·lectiu, l'activitat del doctor Fontbona ha estat molt important perquè, al costat d'un treball constant de publicista, d'estudiós, és un dels responsables d'una de les obres mestres de la bibliografia de l'art català